

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

מחולות לחולון בעקבות ראשונים ולוחמים בחולון

"אף-על-פי-כן ולמרות הכול" (דוד שמעוני, מתוך: "ארץ ארץ")

הפילבוקס בתל-גיבורים, מתוך: [ויקיפדיה](#)

היש"מ מותאם לסדנת "המהפך הציוני במישור החוף"

מאת: רון מלאכי

עריכה: רונית בין

עריכה לשונית: אפרת חבה

עיבוד: אלי שיש

תשע"ג 2013

רח' הנביאים 30, בניין ארלדן ירושלים, 91911, טל': 02-5603190/1, פקס': 02-5602054

אגף של"ח וידה"א – inbalba@education.gov

קובץ זה מכיל קישורים גם לאתרים חיצוניים שאינם אתרי משרד החינוך.
תוכן אתרים אלו, לרבות הפרסומות הכלולות בו, הינו באחריות בעלי האתרים ואינו באחריות משרד החינוך.

מחולות לחולון בעקבות ראשונים ולוחמים בחולון

”אף-על-פי-כן ולמרות הכול”

(דוד שמעוני, מתוך: ”ארץ ארץ”)

למעלה משבעים שנה חלפו מאז שעלו המתיישבים הראשונים על אדמת החולות והקימו באזור את השכונות הראשונות: גרין, מולדת, אגרובנק, קריית-עבודה ושכונת עם. חולון נוסדה בשנת 1940, והיא למעשה איחוד של חמש השכונות הללו. היא הוכרזה רשמית כעיר בשנת 1950.

שמה ניתן לה בעקבות מיקומה על חולות הים התיכון, והוא לקוח מספר יהושע:

”וּגִשׁוּן וְחֹלֶן וְגֵלָה עָרִים אַחַת עֶשְׂרֵה וְחִצְרֵיהֶן” (יהושע טו, נא)

”וְאֶת-חֹלֶן וְאֶת-מִגְרָשָׁה וְאֶת-דָּבָר וְאֶת-מִגְרָשָׁה” (יהושע כא, טו)

מסלול הישי”מ עובר בשכונות הראשונות של העיר חולון, שבהן מסתתרים פינות חמד ואתרים רבים המציינים את תרומתם של תושבי חולון – יחידים וארגונים – להקמת העיר: מחולות לחולון.

סיפורי הקרב על הדרך לירושלים במלחמת השחרור, קרב תל-אריש, שזורים בקורות העיר. בקרב זה, מצאו עצמם תושבי חולון בקו החזית.

אתריה הראשונים של חולון ושכונותיה הראשונות שלובים בנוף העכשווי שלה, בכך משתלב הישן והחדש לשלם המציג גם את התפתחותה של חולון משכונות לעיר. חולון היא דוגמה אחת מיני רבות למימוש הרעיון הציוני בא”י בעבר ובהווה.

איזור גיאורפי : מישור החוף – גוש דן.

משך זמן היש"מ: כחמש- שש שעות (ללא נסיעה) .

אורך המסלול : 4 ק"מ (ללא נסיעה).

מפה : מפת העיר חולון (אפשר להורידה מהאינטרנט או להשיגה דרך "המוזיאון לתולדות העיר חולון").

נקודת התחלה : בכניסה הראשית ל"פארק הנוער" (הפילבוקס), רחוב המצודה, חולון.

נקודת סיום : "המוזיאון לתולדות העיר חולון", רחוב ליאון בלום 26, פינת רחוב הרצפלד, או ב"גן הרצל" שבסמוך למוזיאון, ברחוב חומה ומגדל.

עונה ממולצת: כל השנה – אין הגבלה, למעט במזג אוויר סוער.

מגבלות : אין.

דגשי בטיחות: העבודה היא בחוליות, יש להקפיד על שלמות החוליה ועל איסור פיצול חוליות.

חציית כביש רק במעבר חציה וברמזור ירוק. תשומת לב לתנועה, איסור הליכה על כביש וכד',

התנהגות מנומסת ומכבדת כלפי התושבים.

חל איסור על שימוש בתחבורה ציבורית או פרטית במהלך הפעילות ביש"מ.

יש לסיים הפעילות בשעה שנקבעה.

יש להחזיק רשימת טלפונים של התלמידים.

יש לצייד את התלמידים במספרי הטלפון של המורים למקרה של בעיה או למקרה חירום.

דרגת קושי : קל, בר-נגישות , סיוע באתר הפילבוקס.

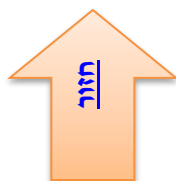
אתרים בתשלום " [המוזיאון לתולדות העיר חולון](#)", בתיאום מראש.

מה ביש"מ

1. תיאור המסלול
2. מפת היש"מ
3. תיאור האתרים שבמסלול
4. מהלך הפעילות ביש"מ
5. **המחשות ואמצעי עזר לניהול היש"מ:**
 - זרקור הרחבה למורה (1)
 - מפת "דרך הביטחון" (2)
 - משחקים ונהנים (3)
 - בעקבות ראשונים ולוחמים (4) – משימות לתלמידים
 - השכונות בחולון והמפעל הציוני (5)
 - בעקבות ראשונים ולוחמים (6) – תשובות למורה
 - מעגל השל"ח (7)
 - מהו מעגל השל"ח?
 - חידון מסכם (8)
6. תנ"ך יהושע טו, נא
7. יהושע כא, טו
7. ביבליוגרפיה מומלצת
8. קישורים אינטרנטיים נוספים

תיאור המסלול

המסלול מתחיל ברחוב המצודה, בכניסה ל"פארק הנוער חולון"(1). שם היה הכפר הערבי "תל-א-ריש" ושם נמצא הפילבוקס המספר את סיפור קרב תל-אריש. משם נמשיך לכיוון דרום-מזרח, אל "גן ציפור הנפש" (2), שבו פסל ציפור הנפש מהסיפור של מיכל סנונית. נמשיך בכיוון דרום-מערב, אל אנדרטת "החורבה" (3) – מבנה ערבי אשר כונה ה"חירבה", ואשר ממנו צלפו על שכונת גרין במלחמת השחרור. משם נמשיך דרומה ברחוב המעפילים, אל "חומת ההיסטוריה" (4) – ציורי קיר ושלטי מתכת המתארים אירועים בהיסטוריה היהודית והעולמית. משם נפנה מזרחה אל שכונת גרין, וניכנס אליה דרך רחוב אבן גבירול. נצפין אל בית הכנסת הראשון (5) של חולון – בית כנסת "אברהם אבינו". נדרים משם דרך רחוב החשמונאים, נעבור בקיוסק הראשון של חולון (6), נמשיך עד לרחוב מונטפיורי, נפנה מזרחה לצומת הרחובות מונטפיורי וש"ץ – שם נחפש עדות למפקדה האזורית (7) של חולון ששכנה במקום זה במלחמת העצמאות. נפנה מערבה אל הבאר הראשונה (8) של חולון, שעדיין פועלת. נמשיך ברחוב מונטפיורי מזרחה, לשכונת עם, אל "בית המשקם" (9) שברחוב ה' באייר פינת רחוב יצחק שדה. לאחר מכן, נחצה את הכביש ונלך מערבה לרחוב קפלן פינת רחוב ה' באייר, ונגיע אל מרכז הנוער "הפוך על הפוך" (10). נפנה מזרחה לרחוב ה' באייר פינת רחוב קוגל, שם ניצבת אנדרטת "השנה הראשונה לישראל" (11), המספרת על השנה הראשונה של מדינת ישראל – מרגע הכרזת העצמאות ועד סוף מלחמת העצמאות. נדרים ברחוב קוגל, ומיד נגיע אל "גן מראה מקום – יובל לישראל" (12). משם ננווט את דרכנו לכיוון דרום-מערב, אל רחוב הרצפלד פינת רחוב ליאון בלום – אל התחנה האחרונה במסלול: "מוזיאון חולון" (13) – מוזיאון וארכיון לתולדות העיר חולון.

תיאור האתרים שבמסלול

פארק הנוער: תל-א-ריש, הפילבוקס – אתר קרב (1), רחוב המצודה 4, תל-גיבורים: פארק הנוער הוקם על שטח שעליו היה משלט ערבי בתקופת מלחמת השחרור. המשלט חסם את הדרך הראשית בין יפו לירושלים. גדוד 52 של חטיבת גבעתי נלחם ביעד זה בתקופת מלחמת השחרור וספג שם אבדות כבדות. לאחר המלחמה, הקימה עיריית חולון פארק נרחב על שטח האתר, ובו שימרה את המבנים ההיסטוריים והקימה אתר להנצחת הנופלים.

את הפילבוקס הקימו הערבים באחד הלילות בחודש ינואר 1948. בליל ה-27 באפריל (כחלק מ"מבצע חמץ"), תקפו כוחות של חטיבת גבעתי את התל וכבשו אותו. הערבים הגיבו בהתקפת נגד, שלוותה בירי כבד ממקלעים וממרגמות. הירי גרם למותם של 21 לוחמים ולפציעתם של מאה בקירוב. הקרב על התל היה אחד מהגורמים להתמוטטות יפו הערבית ולכניעתה ב-13 במאי 1948.

"גן ציפור הנפש" (2), רחוב הלוחמים פינת רחוב המעפילים: בחולון 36 "גני סיפור", הפרושים בכל רחבי העיר. הגנים הוקמו בין השנים 2000-2012. כל "גן סיפור" מוקדש לסיפור ילדים ישראלי, ומפוסל בהתאם לו. בין הסיפורים המופיעים ב"גני הסיפור": "הכינה נחמה", "דירה להשכיר", "דודי שמחה", "המפוזר מכפר אז"ר" ו"שמוליק קיפוד". גן "ציפור הנפש" מוקדש לסיפור "ציפור הנפש" שכתבה מיכל סנונית, ובו פסל של ציפור נפש.

אנדרטת החורבה (3), רחוב זאבי פינת רחוב המעפילים 4 (בצמוד לכניסה לבית הפרטי): כאן היה מבנה ערבי אשר כונה "החירבה". מהמבנה צלפו הערבים על בתי חולון. ב-14 בדצמבר 1947, תקפו כוחות ה"הגנה" את המבנה והרסו אותו. בתולדות מלחמת העצמאות נודע הקרב על "החירבה" בחולון כאחד הקרבות הראשונים אשר תוכננו ובוצעו לאור היום ומתחת לאפס של הבריטים.

חומת ההיסטוריה (4), רחוב המעפילים פינת משעול הגת: חומת ההיסטוריה היא קיר גדול ממדים שעליו מצוירים פרקים מן ההיסטוריה של המאה העשרים. הציור נעשה על קיר תמך של מבנה הגבוה ממפלס הרחוב. הקיר מכונה "חומת ההיסטוריה, מהרצל עד הרצוג, 1897-1997". את הקיר יצר האמן דודי שמאי עם תלמידי הגימנסיה על שם הרצוג. הציורים שלאורך הקיר מתייחסים לשנים 1927-1987 בלבד.

בית הכנסת הראשון של שכונת גרין (5), רחוב הרב יצחק הלוי 80: את בית הכנסת "אברהם אבינו" הקימו בשנת תרצ"ו (1936) רוזה ויוסף אביגני – תושבי שכונת גרין, השכונה הראשונה שהוקמה בחולון. בית הכנסת נקרא על שמו של אברהם אבינו משום שזה היה שם בית הכנסת שבו התפלל יוסף, אבי המשפחה, בעת שהותו בחברון – עיר האבות. בית הכנסת היה בעבר

מבנה בן קומה אחת ולו גג של רעפים. הוא היה חלק מדירת מגורי המשפחה, היה בנוי בבזוקים ונמצא כשני מטרים מתחת למפלס שבו רחוב יצחק הלוי כיום. בית הכנסת הראשון של שכונת גרין שימש גם כבית ספר.

הקיוסק הראשון של חולון (6), רחוב החשמונאים 41: מבנה הקיוסק הראשון של חולון, שעדיין פעיל, הוא מבנה קטן ומוזנח למראה. היום, הקיוסק מציע שני דברי מזון למכירה: בוריק וחביתה בפיתה.

בעבר, הייתה הארץ מלאה **בקיוסקים**. בכל שכונה היה קיוסק, ורוב הקיוסקים היו ממוקמים במבנים ארעיים וקטנים. אחד הדברים האהובים שנמכרו בקיוסקים באותה תקופה היה משקה **הגוזז**, שהכיל תמצית של מיצי פרות וסודה.

המפקדה האזורית (7), רחוב מונטיפיורי פינת רחוב ש"ץ: במבנה זה שכנה המפקדה האזורית של חולון בתש"ח. כיום, בית משותף בן חמש קומות עומד במקום. שלט של ארגון ה"הגנה" קבוע בקומת הכניסה.

במלחמת העצמאות (דצמבר 1947-מאי 1948), מוקמה בבית שעמד במקום זה המפקדה האזורית של "חזית חמש" (חזית חולון בימי מלחמת העצמאות). מהמפקדה יצאו תעלות קשר וגדרות תיל לעבר קו הביצור – מול עמדות הכפר הערבי תל-אריש שמצפון-מערב העיר.

הבאר הראשונה (8), רחוב יצחק הלוי פינת רחוב מונטיפיורי: את הבאר חפר אברהם בלנק מפתח-תקווה בשנת 1933. בסמוך לבאר, בנה שלמה גרין, מייסד השכונה, מגדל עץ שעליו שתי חביות גדולות אשר שימשו למאגר מים. פסח גולצר (גולני) תיחזק את הבאר במשך שנים רבות. הוא ורעייתו התגוררו במבנה שהוקם על-פי הבאר. בשנות הארבעים, מיקמה ה"הגנה" סליק בבאר. הבאר סיפקה מים לשכונת גרין ולשכונת עם הסמוכה. לימים נמכרה הבאר לחברת "מקורות", אשר עושה בה שימוש גם כיום.

"בית המשקם" (9), רחוב ה' באייר פינת רחוב יצחק שדה: חברת "המשקם", אשר בבעלות ההסתדרות הציונית העולמית ומשרד הרווחה והשירותים החברתיים, משמשת מסגרת תעסוקתית לכ-2,700 עובדים בעלי מוגבלויות מאז 1958. החברה, המתמחה בשיקום תעסוקתי של אנשים בעלי כושר עבודה מוגבל, פועלת בכל רחבי הארץ. מטרת החברה היא להכשיר אנשים אלו ולהכניסם לשילוב בעולם העבודה.

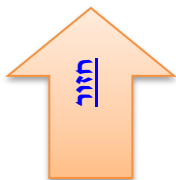
"הפוך על הפוך" (10), מרכז לנוער, רחוב קפלן 16: "הפוך על הפוך" הוא מרכז מידע וייעוץ לבני נוער של עמותת על"ם בשיתוף עיריית חולון. מרכזי "הפוך על הפוך" הוקמו כדי לאתר בני נוער הסובלים ממצבי מצוקה. מרכזי "הפוך על הפוך" מעוצבים כבתי קפה, ומתקיימים בהם מפגשים של מתבגרים עם אנשי מקצוע ועם מתנדבים, וכן של נערים בינם לבין עצמם. המפגשים מתקיימים באווירה של פתיחות, של יחס חם, של חיבה ושל כבוד, ומאפשרים שיח ב"גובה העיניים".

אנדרטת "השנה הראשונה לישראל" (11), רחוב ה' באייר פינת רחוב קוגל: האנדרטה עשויה לוחות אבן שעליהם רשומים נתונים רבים על הקמת המדינה ועל קליטת העלייה בישראל בכלל ובחולון בפרט.

על האנדרטה מתוארת השנה הראשונה של מדינת ישראל – מרגע הכרזת העצמאות ועד סוף מלחמת העצמאות. דוגמות לאירועים המתוארים בה: הקמת הממשלה, הקמת צה"ל, משטר הצנע, חתימת הסכמי שביתת הנשק.

"גן מראה מקום – יובל לישראל" (12), במערב שדרות קוגל, מול תיאטרון חולון: זהו גן שבו פסלים פרי יצירתה של האמנית ציונה שמשי. פסלי האבן מתארים כל צורת התיישבות יהודית שהייתה קיימת בארץ ישראל ובמדינת ישראל. למעשה, יש בגן תיאור של תקומת מדינת ישראל על כל פרקיה ותקופותיה לאורך 50 שנה.

"מוזיאון חולון" (13), רחוב לאון בלום 26: המוזיאון מציג את תולדות העיר חולון, העיר שצמחה מן החולות, את תולדות שכונותיה ואת תולדות תושביה. בבית שבו ממוקם המוזיאון, התגורר אברהם הרצפלד – ממייסדי תנועת העבודה ומראשיה, ראש המרכז החקלאי של ההסתדרות, חבר בכנסת הראשונה, השנייה והשלישית ואזרח כבוד של העיר חולון. הרצפלד נפטר בשנת 1973 ונקבר בקבוצת כנרת. הוא ציווה להוריש את ביתו לעיריית חולון, ובשנת 1988 נפתח בבית מוזיאון לתולדות העיר.

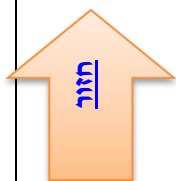

מהלך הפעילות ביש"מ

שימו לב כי כתב החידה המופיע במשימות לתלמידים מחולק לארבעה אזורי פעילות:
 1- פארק הנוער; 2- שכונת גרין; 3- שכונת עם; 4- מוזיאון וארכיון חולון.

סדר	מיקום הפעילות	נושא הפעילות	תיאור הפעילות	דגשים	הערות	זמן	ציוד מיוחד
1	"פארק הנוער" בסמוך לפילבוקס (1)	א.הצגת נושא היש"מ ב. <u>תצפית</u>	מה מצפה לנו היום? קישור היש"מ לסדנה והצגת המסלול 1.תצפית על כביש 44 – הדרך מיפו לירושלים. 2. ביטויים למהפך הציוני באזור.	1.בתוואי זה עברה הדרך מיפו ותל-אביב לירושלים. <u>זרקור הרחבה למורה(1)</u> 2. זיהוי היתרון האסטרטגי של המקום. מה רואים? חולון, כביש 44 – מת"א לירושלים, ששימש אז הציר המקשר בין ת"א וירושלים. השיירות יצאו מת"א והיו חייבות לעבור בכביש זה. ממזרח – מקווה-ישראל, משם יצאו הלוחמים. גבעת חייריה – "פארק אריאל שרון". מצפון, מגדליה של תל-אביב.	תצפית לכיוון צפון: שרידי אבו-כביר.	10 דק'	<u>מפת "דרך הביטחון" (2)</u>
	סיפור קרב תל-א-ריש	1.סיפור הקרב 2. דיון	<u>זרקור הרחבה למורה (1)</u> אילו ערכים באו לידי ביטוי בסיפור הקרב? אחריות אישית וקבוצתית, רעות, גבורה, הקרבה.	במקום שלט מתכת המתאר את הקרב ואת תוצאותיו הקשות.	10 דק'		

			לחלק גבולות גזרה ולעמוד במגבלת זמן.	משחקים ונהנים (3) משחק הדגל	משחק ארוחת בוקר		
2	פארק הנוער (1)	ניווט משימתי בחוליות	לפני יציאה לניווט: 1. בדיקת מוכנות החוליה – ציר ההתקדמות והתמצאות במפה. 2. זמן סיום הניווט (עד 3 שעות מרגע היציאה לניווט). 3. תשובות נמצאות גם בשטח בשלטי הנצחה, וכן יש להיעזר גם בטלפונים ובאינטרנט. 4. דירוג בהזנקת הקבוצות.	בעקבות ראשונים ולוחמים (4) התלמידים יאתרו את מיקומם במפה ויענו על החלק הראשון של כתב החידה.			
6	שכונת גרין 8-2 שכונת עם 12-9	ניווט משימתי בחוליות: בעקבות ראשונים ולוחמים (4)	נוכחות מורה/ מש"צ באתרים על מנת לסייע ולכוון כשיידרש.	מציאת נק' ציון כמפורט בכתב החידה (ביהכ"נ, הקיוסק ועוד).			
8	"המוזיאון לתולדות העיר חולון" (13), רחוב לאון בלום 26. "גן הרצל" – הסמוך למוזיאון, רחוב חומה ומגדל.	תולדות חולון 2. מעגל השל"ח 3. סיכום היש"מ	חצי כיתה נכנסת לסרט (20 דק') והחצי השני במעגל של"ח. חשוב שמעגל השל"ח לא יחרוג מ-30 דק'.	צפייה בסרט המתאר את חולון מראשיתה דרך קורותיה במלחמת השחרור ועד לשנים האחרונות. מעגל השל"ח (7) חידון מסכם (8)			

המחשות ואמצעי עזר לניהול היש"מ

זרקור הרחבה למורה (1)

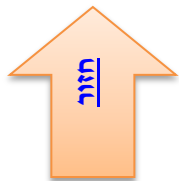
א. הדרך מתל-אביב לירושלים עברה דרך שכונות וכפרים ערביים. מ-29.11.1947 ועד לכיבוש שכונות וכפרים אלו, מנעו תושביהם תנועה יהודית על הציר – הם הטרידו את הנוסעים ורצחו בהם. תל-אריש ירבה על נקודה אסטרטגית – ממנה שלט האויב, בתצפית ובירי, על כל האזור ועל בתי חולון.

מה רואים מנקודה זו היום? את גוש דן: בכיוון מזרח, ניתן להבחין במקווה-ישראל, משם יצאו הלוחמים, וכן בגבעת חירייה. ממש תחתינו (גם מזרחה), נמצאים משרד הרישוי ו"הקאנטרי קלאב" של חולון. מצפון (מעל למתקן המשחקים האדום הסמוך) ניתן להבחין במגדליה של תל-אביב. השטח הסמוך לתצפית היה כולו מלא בתעלות שחפרו הערבים לפני הקרבות. בתעלות אלו נפגעו חלק מהלוחמים.

מהפך ציוני ועשייה ציונית

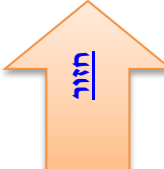
מקווה-ישראל: בית הספר החקלאי היהודי הראשון.
תל-אביב: העיר העברית הראשונה – הרחבת המעשה הציוני להקמת יישוב עירוני, מסחר, תעשייה, ולא רק הקמת מושבות חקלאיות ועבודת אדמה.
העיר חולון: נוסדה בשנת 1940 כאיחוד של חמש שכונות: גרין, מולדת, אגרובנק, קריית-עבודה ושכונת עם. הוכרזה כעיר בשנת 1950.
תל-חירייה – "פארק אריאל שרון": ערמת זבל נהיית לפארק ירוק, שימור השטחים.

- ב. **"דרך הביטחון"** – הדרך העוקפת את הישובים הערביים. בדרך זו נסעה התחבורה היהודית עד לכיבוש הכפרים.
- ג. הפילבוקס – את המבנה הקימו הערבים באחד מלילות חודש ינואר 1948. בליל ה-27 באפריל (כחלק מ"מבצע חמץ"), תקפו כוחות של חטיבת "גבעתי" את התל וכבשו אותו. הערבים הגיבו בהתקפת נגד, שלוותה בירי כבד ממקלעים וממרגמות. הירי גרם למותם של 21 לוחמים ולפציעתם של מאה בקירוב. הקרב על התל היה אחד הגורמים להתמוטטות של יפו הערבית ולכניעתה ב-13 במאי 1948.
- (מידע נוסף להרחבה [חולון במלחמת העצמאות](#))

מפת "דרך הביטחון" (2)

מתוך: ויקיפדיה

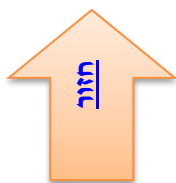
משחקים ונהנים (3)

משחק הדגל

- א. מכריזים על חפץ כעל הדגל.
- ב. מחלקים לשתי קבוצות: מגנים ותוקפים.
- ג. התוקפים נושאים סרט או מדבקה על הכתף.
- ד. המגנים עוצמים עיניים למשך דקה ומאפשרים לתוקפים להיערך.
- ה. המורים משמשים כשופטים ונערכים באזור הדגל.
- ו. שריקה מסמנת את תחילת המשחק.
- ז. המגנים צריכים לפסול את התוקפים ולמנוע מהם לקחת את הדגל. פסילת התוקף על-ידי הסרת הסרט או המדבקה שלו.
- ח. תוקף שהצליח להגיע לאזור הדגל מבלי שנפסל ולקחת את הדגל – קבוצתו ניצחה.
- ט. אם המגנים שמרו את הדגל אצלם עד תום הזמן – הם ניצחו.

דרגה ב'

משחקים בשני דגלים – כך שכל קבוצה היא גם תוקפת וגם מגנה. כל קבוצה צריכה להגן על הדגל שלה, ובו בזמן לקחת את דגל היריב. לכל קבוצה סרט או מדבקה בצבע אחר.

בעקבות ראשונים ולוחמים (4)

משימות לתלמידים

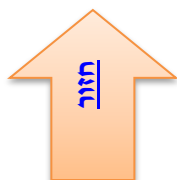
מחולות לחולון בעקבות ראשונים ולוחמים בחולון

”אף-על-פי-כן ולמרות הכול”

(דוד שמעוני, מתוך: ”ארץ ארץ”)

הפילבוקס בתל-גיבורים, מתוך: [ויקיפדיה](#)

ניווט משימתי בחולון

שלום, תלמידים,

היום נקיים ניווט משימתי בחוליות בעיר חולון.

הניווט מתמקד **בשכונת גרין ובשכונת עם** – משכונותיה הראשונות של העיר חולון. הניווט יתבצע בעזרת מפה ובאמצעות כתיבי חידה. במהלכו תתוודעו לתושבי העיר, לאתרים ההיסטוריים שבה ולמאורעות שאירעו בה.

- **שימו לב: חלק מהתשובות מצויות בשלטים שבאתרים וחלק תמצאו באינטרנט או באנציקלופדיות.**

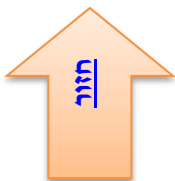
- עליכם לצלם, מזוויות שונות, כל נקודה שאליה תגיעו בעקבות כתיבי החידה, ועליכם לדאוג שחברי החוליה יופיעו בתמונות. את התמונות תצרפו לעבודה המסכמת.

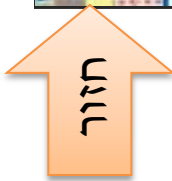
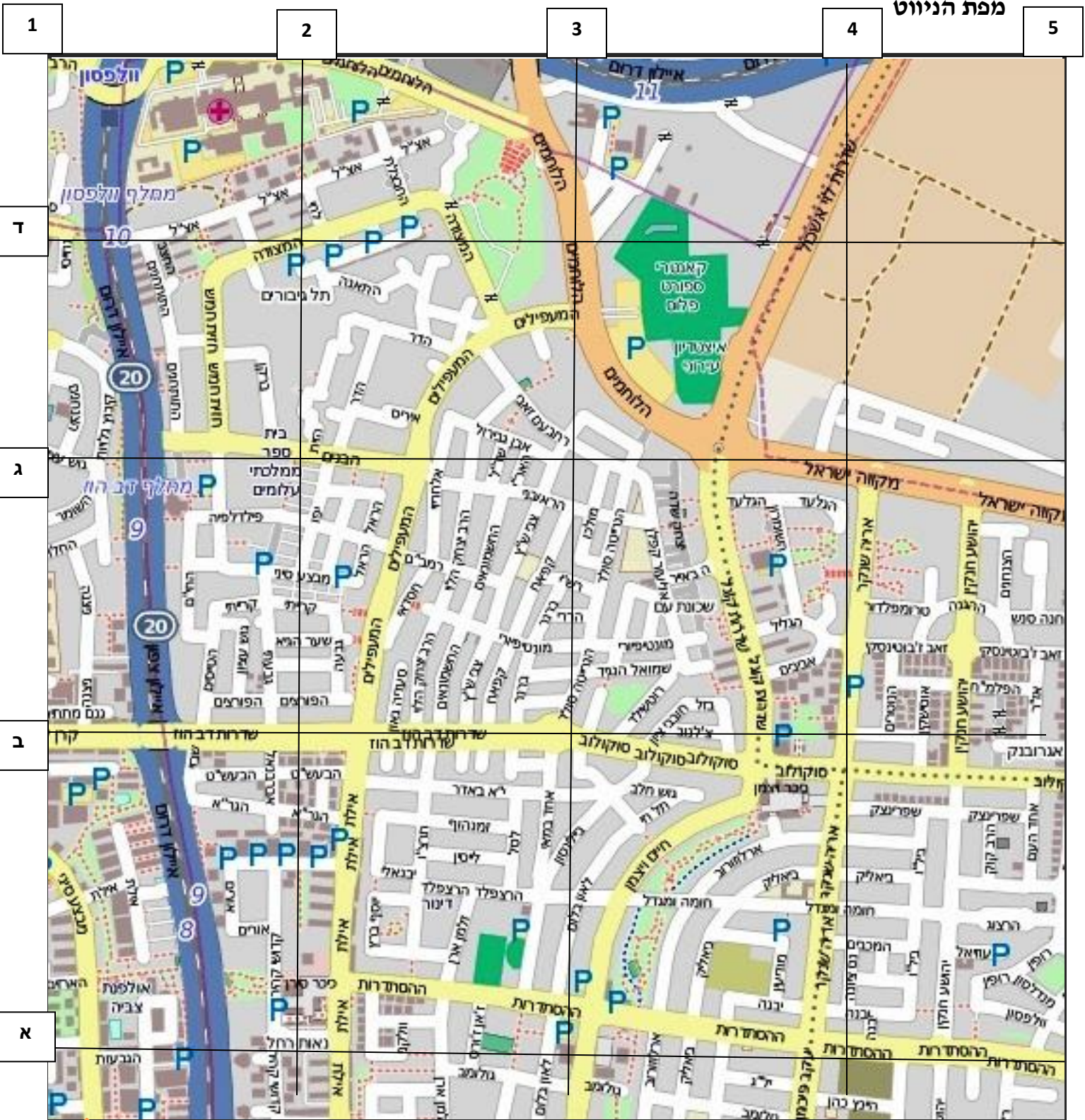
כללי התנהגות, ביטחון ובטיחות בניווט בחולון

1. הניווט הוא חולייתי (בקבוצות), עליכם לנוע בין התחנות יחדיו בקבוצה, אסור לפצל קבוצה.
2. כתיבי החידה יובילו אתכם לתחנות המשימה. היעזרו גם במפה המצורפת.
3. עליכם לנוע אך ורק על המדרכות ולחצות כבישים במעברי חציה ובאור ירוק בלבד.
4. יצגו עצמכם בכבוד ובנימוס במהלך הסיור בפני תושבי העיר.
5. עליכם להגיע חזרה ל"מוזיאון לתולדות העיר חולון" שברחוב לאון בלום 26 בשעה _____, גם אם לא סיימתם את כל המשימות.
6. מספר טלפון לעת חירום: _____
7. שמרו על עצמכם, וסיור מהנה.

הקבוצה הזוכה תהיה זו שהגיעה בזמן הקצר ביותר, ושענתה על כל המשימות נכון

חישבו על דרכים לנהל את זמנכם ביעילות, היעזרו ביתרונות שבקבוצה.

1. פארק הנוער (תל-א-ריש)

(במפה – ד2)

1. מתי הוקם הפילבוקס, מדוע הוקם ומי הקימו?
2. מהו תל-א-ריש? פרטו את מיקומו של תל-א-ריש ברצף ההתיישבות הערבית שמיפו בואכה ירושלים.

3.

א. העריכו את המרחק בין תל-א-ריש לבין בתי שכונת גרין.
ב. מה היה טיב היחסים בין תושבי תל-א-ריש ותושבי שכונת גרין הסמוכה עד מלחמת השחרור?

ג. נסה לשער מה היה טיב יחסך עם תושבי תל-א-ריש לו היית גר שם באותה תקופה, תאר זאת.

4 מתי הוקמה "דרך הביטחון"? מדוע הוקמה? מה היה נתיבה?

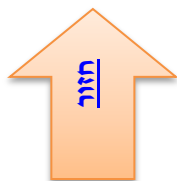
5. אילו יחידות היו שותפות לכיבוש תל-א-ריש?

6. מדוע תל-א-ריש הייתה נקודה אסטרטגית טרם הקמת המדינה ובמהלך מלחמת העצמאות?

הסבירו מהי נקודה אסטרטגית

7. האם נשאר כיום שרידים מהכפר תל-א-ריש? מאיזה חומר היו בנויים בתי הכפר? הצטלמו במקום.

8. תארו את ביטויי ערך האחריות שהתגלו בקרב תל-א-ריש.

2. שכונת גרין

(במפה – ג2, ב2)

1. דרומית-מזרחית לפילבוקס, ליד גן "ציפור הנפש", שוכנת חורשת עצים.
א. אילו עצים צומחים בה? האם זהו העץ המצויר בסמל העיר? הצטלמו לידו!

ב. לדעתכם, מדוע נבחרו הסמלים הללו להיות בסמל העיר חולון עם הקמתה?

ג. עצבו סמל חדש לעיר שמשולבים בו סמלים חדשים. הסבירו את בחירתכם!
2. ברחוב המעפילים פינת רחוב הקרוי על שמו של שר ישראלי שנרצח על-ידי מחבלים ערביים (?), נמצא בית פרטי. ליד החומה המקיפה את הבית יש פינת הנצחה. מה קרה במקום זה?
הצטלמו ליד שלט הנצחה.

3. עליכם לשוחח עם אחד התושבים הוותיקים שתפגשו בדרך: הציגו את עצמכם ואת מטרת הסיור, התנהגו באופן מכובד ונסו לעמוד בעזרתו על אופייה של השכונה, על מועד הקמתה, על הרכב התושבים בה ועל הווי החיים בה בראשית ימיה.
4. המשיכו דרומה ברחוב המעפילים וחפשו את "חומת ההיסטוריה". הצטלמו ליד שתי דמויות המופיעות ב"חומת ההיסטוריה" והקשורות לעליות למדינת ישראל. בחרו פרט הנוגע

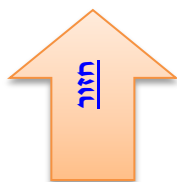
לכם בחומה : שנת עליית ההורים או בני משפחה או אירוע היסטורי אחר הרלוונטי לגביכם או המעניין אתכם, וספרו בהרחבה את סיפורכם האישי (כל חבר בחוליה יספר את סיפורו).
5. על שם מי קרויה שכונת "גרין" ומה היה תפקידו של אדם זה בהקמתה של העיר חולון?

6. ברחוב הרב יצחק הלוי, נמצא בית הכנסת הראשון של העיר חולון – אשר שימש גם כבית הספר הראשון בעיר.

א. מדוע לדעתכם שימש המבנה בשני תפקידים? _____
ב. ציינו את שם בית הכנסת ואת שנת הקמתו. הצטלמו ליד חזית בית הכנסת. _____
7. הצטלמו ליד הקיוסק הראשון של העיר חולון, שמיקומו ברחוב החשמונאים 41, במקום נמכר מאכל מקורי, מה שמו? לדעתכם, מדוע אנשים נוהגים לאכול מחוץ לבית?

8. בקרן הרחובות מונטיפיורי וש"ץ, נמצא שלט הנצחה.

א. מה מתואר בשלט? הצטלמו לידו! _____
ב. כתבו דף יומן בשם נער או נערה שגרו בשכונת גרין בשנת 1948 – כאשר בית המגורים מוקף גדרות תיל ותעלות קשר. תארו בדף היומן תחושות או שגרת יומיום.
9. מערבית לנקודה הקודמת, קיים מבנה קטן ומיוחד, אשר ממנו שאבו את "נוזל החיים" בשכונת גרין ובשכונה הסמוכה – שכונת עם. ציינו את תפקידי המבנה. הצטלמו ליד השלט הקבוע על המבנה. _____

3. שכונת עם

(במפה – 3ב, 4ב)

1. הגיעו לפינת הרחובות יצחק שדה וה' באייר, שם נמצא "בית המשקם". הצטלמו ליד המבנה.

א. מה תפקידה של חברת "המשקם"?

ב. כיצד בא לידי ביטוי ערך האחריות החברתית בהקמתה של חברת "המשקם"?

2. צפונית-מערבית ל"בית המשקם", קיים מבנה לשימוש מסחרי. מבנה זה היה בעבר מרכז השכונה (מרכז מסחרי האופייני לשנותיה הראשונות של המדינה).

א. ציינו את שם מרכז המידע והייעוץ לנוער, וצלמו את חזית המרכז.

ב. הסבירו איך בא לידי ביטוי ערך האחריות בהקמת המרכז לנוער.

3. פנו מזרחה מרחוב ה' באייר לעבר רחוב הנקרא על שם ראש העיר הראשון של חולון. שם תמצאו אנדרטת לוחות אבן, שעליהם מידע על שנתה הראשונה של מדינת ישראל. הצטלמו ליד אחד הלוחות.

לפניכם שאלות, חלק מהמידע הנדרש לתשובות מצוי במקום.

א. יצחק שדה היה יהודי שקיבל על עצמו **אחריות ופעל למען הגשמת המפעל הציוני. הציגו**

את פועלו של האיש מראשית דרכו והסבירו את המשפט המודגש

ב. מה היה מספר תושבי ארץ ישראל היהודיים בשנת **1948**?

ג. מיהן המדינות שתקפו את מדינת ישראל בשנת 1948? עם כמה מהן אנו נמצאים כיום ביחסי שלום?

ד. מה דעתכם על מערכת היחסים השוררת כיום בין מדינת ישראל והמדינות השכנות לה? כל חבר בחוליה יביע את דעתו ויכתוב אותה.

ה. מהו האצ"ל?

ציינו שם של אחד ממנהיגי האצ"ל שהתפרסם לאחר הקמת המדינה.

ו. מהו הלח"י?

ציינו שם של אחד ממנהיגי הלח"י שהתפרסם לאחר הקמת המדינה.

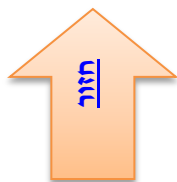
ז. מהו משטר הצנע והקיצוב? הסבירו איך בא לידי ביטוי ערך האחריות בהטלת משטר

ח. אילו חבלי ארץ נמצאים בשליטת מדינת ישראל כיום אך לא היו בידינו לאחר הסכמי שביתת הנשק ב-1949?

4. פנו דרומה ברחוב קוגל. לכו בצדו המערבי של הכביש עד שתראו את פסלי "יובל לישראל" (גן מוזיאון לצורות התיישבות בישראל. לדוגמה: קיבוץ הוא צורת התיישבות). הצטלמו לידם. א. רשמו את כל צורות ההתיישבות המוזכרות בגן.

ב. הדגימו באמצעות ציון שמות מקומות כל צורת התיישבות המוזכרת (דוגמה: שם לצורת התיישבות "מושב": גנות).

ג. באיזו צורת התיישבות הייתם אתם רוצים לגור? (כל חבר יכתוב את תשובתו) מדוע?

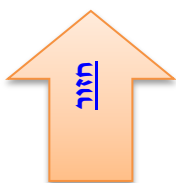
4. המוזיאון לתולדות העיר חולון

(במפה – א3)

1. עליכם ללכת לנקודת הסיום ולהגיע ל"מוזיאון העיר חולון", הנמצא ברחוב ליאון בלום 26 פינת רחוב הרצפלד.

2. לאחר סיום יום השדה בחולון והצפייה בסרטים במוזיאון, ענו על השאלה: במה הצליח, לדעתכם, המפעל הציוני בעיר חולון? ציינו במה הדבר בא לידי ביטוי.

יש"מ שמח
ועבודה נעימה,
צוות שלי"ח

השכונות בחולון והמפעל הציוני (5)

המידע מתוך: [ויקיפדיה](#)

הערה למורה: לכל חוליה יש לתת משימת מידע על אחת השכונות כחלק ממשימת הניווט. הקבוצות יתייחסו למשימות המידע במעגל השל"ח.

שכונת גרין (1924)

ראשיתה של חולון בשנת 1924, אז רכש שלמה גרין, סוחר ועמיל מכס יפואי מיפו, אדמות דרומית-מזרחית ליפו. בשנת 1929, בעקבות מאורעות תרפ"ט, נאלצו גרין ומשפחתו לשוב ליפו. לימים, נקראה השכונה הראשונה על שם מייסדה: "שכונת גרין". גרין הקים את צריף המגורים הראשון, והיה לתושב הראשון. בשנת 1931, החל לשווק את הקרקעות שרכש, שמחיריהן היו זולים ממחירי הקרקעות בתל-אביב הצעירה. לאחר זמן מה, הקים צריף לבית כנסת, חפר באר מים, ולמקום התווספו עוד כמה צריפי מגורים. בשנה הראשונה למגוריו במקום, עד לבואם של תושבים חדשים (1932) וכמה משפחות (1933), חיו גרין ובני משפחתו בבדידות. לאחר שהצטרפו אליהם תושבים נוספים, הוקם ועד שנטל על עצמו את ארגון השמירה.

קראו את המידע על השכונה וענו:

במה לדעתכם בא לידי ביטוי המעשה הציוני או המפעל הציוני בשכונה?

מתוך: [אתר עיריית חולון](#)

שכונת מולדת, 1930

אדמות השכונה נרכשו על-ידי חברת "המזרח" (ב-1930). בראש חברת "המזרח" עמד אלכסנדר (סשה) חייסין, שנולד ברוסיה ב-1890, וששימש מהנדס בעיריית תל-אביב. חייסין היה בנם של פניה וחיים חייסין, שהשתייכו לביל"ויים. הוא עלה עם משפחתו ארצה בשנת 1905, ולמד הנדסה בננסי שבצרפת. חייסין נפטר ב-26.12.1946 ונקבר בבית הקברות "טרומפלדור" בתל-אביב.

מייסדי שכונת מולדת היו שמונה משפחות מיוצאי תימן, אנשים שכירי יום ובעלי מלאכה. שמונה המשפחות הקימו צריפי מגורים (1934), בית כנסת ומקווה. מבנים אלו נבנו באקראיות, ללא תכנון מוקדם. ב-1935, הוקם במקום בית חרושת לעיבוד עורות ("קונקורדיה"). בני השכונה עבדו גם במפעל עורות בשם "בלנגה" ובפרדסים באזור. בסוף 1934, גרו בשכונת מולדת כ-100 משפחות.

השכונה הייתה מרוחקת מיישובים יהודיים ומהשכונות היהודיות האחרות. היישובים הקרובים ביותר אליה היו הכפרים הערביים יאזור ובית-דגיאן. במאורעות המרד הערבי הגדול (1936), פגעו ערביי יפו בשכונה, והיא ננטשה כמעט לחלוטין. תושביה עברו כולם אל בית הספר החקלאי "מקווה-ישראל". בית החרושת המשיך לפעול עוד שנים מספר תחת שמירה הדוקה. עם סגירתו, נותרו בשכונה תושבים בודדים.

קראו את המידע על השכונה וענו:

לדעתכם, במה בא לידי ביטוי המעשה הציוני והמפעל הציוני בשכונה?

מתוך אתר: [עריית חולון](#)

צילום: ד"ר אבישי טייכר, מתוך [ויקיפדיה](#)

שכונת אגרוֹבֶנֶק (1934)

יעקב מירנבורג ושמעון יעבץ, שני בנקאים יוצאי רוסיה, מראשי בנק "אַגְרוֹבֶנֶק" (בנק לחקלאות ולבניין א"י), חלמו להקים שכונה תעשייתית. השניים רכשו בשנת 1934 כ-3,000 דונם של אדמות חול בלב אזור החולות (כיום מרכז העיר חולון, בין רחוב חנקין, רחוב סוקולוב ומקווה-ישראל), ומיד החלו בתכנון השכונה. בשנת 1934, החלו בהכנת תשתיות לבנייה ובסלילת כביש שיחבר את השכונה לכביש תל-אביב-ירושלים.

שלא כמקובל באותם ימים, רק לאחר שסיימו להניח את התשתיות לשכונה, הוחל בשיווק המגרשים לבנייה. כדי למשוך אנשים לשכונה החדשה, הוקצה בפאתי השכונה שטח לבית החרושת לטקסטיל "לודז'יה" (כיום "כיכר צמרת", בצומת שדרות קוגל ורחוב סוקולוב). השטח הוענק למפעל ללא כל תמורה. אריה שנקר, מחלוצי התעשייה בארץ ישראל, הקים במקום את המפעל החדש, והמפעל סיפק מקומות עבודה רבים לתושבי השכונות החדשות. בשנת 1935, החל קו תחבורה ציבורית של חברת "דרום יהודה" לפעול בסדירות בין תל-אביב לאזור השכונה, ובכך הקל במידת מה את הריחוק מהעיר העברית הראשונה. הקמת המפעל, שיפור התשתיות והתחבורה מתל-אביב גרמו לעלייה במחירי הקרקעות באזור. הדבר גרם להאטה בקצב הגידול של השכונה, ועודד בעלי משפחות ממעמד הביניים להתיישב בה.

קראו את המידע על השכונה וענו:

לדעתכם, במה בא לידי ביטוי המעשה הציוני והמפעל הציוני בשכונה? _____

הנחת אבן הפינה למפעל לודז'יה, מתוך: אתר [עריית חולון](#)

אבני שפה בחולון, מתוך: [ויקיפדיה](#)

ה"קרן הקיימת לישראל" מימנה עבור חברת "שיכון – חברה לשכונות עובדים בע"מ" ההסתדרותית את רכישת האדמה מחברת "אגרובנק". בשלב הראשון, רכשה "שיכון" כ-3,000 דונם באזור החולות שמדרום לתל-אביב. קבוצות מאורגנות של פועלי בניין, של פקידי ציבור ושל חברי משקים מרחבי הארץ הצטרפו ליזמה. הם היו הבנאים, הרצפים ועוד. מכאן גם שמה: "קריית-עבודה". הסיבה העיקרית להקמתה הייתה הצורך במציאת פתרון למצוקת הדיור של הפועלים העירוניים, חברי ההסתדרות המאורגנים, שהתגוררו בתנאים קשים בתל-אביב.

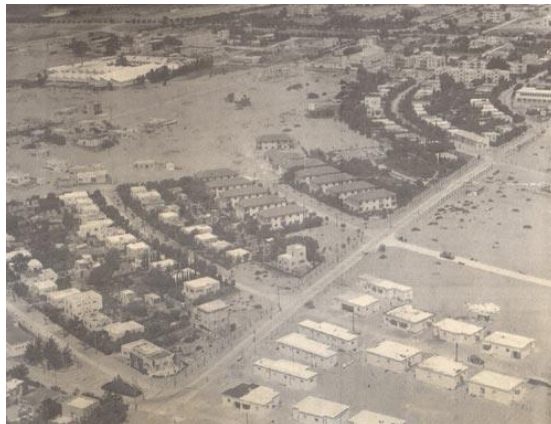
בשכונה נסללו כבישים, הונחו תשתיות מים וחשמל, נבנו מוסדות ציבור, בית ספר וצרכניות קואופרטיביות, וניטעו גנים. כדי להקל את הנסיעה אל השכונה וממנה, נסלל כביש לחבר בין השכונה לכביש יפו-ירושלים, על שטח שהקצה לכך "מקווה-ישראל". תושבי השכונה ראו חשיבות רבה בהשקעה בחינוך ברוח ערכי תנועת "העבודה". לאחר שקמה השכונה, הוקמו בה מוסדות חינוך ותרבות, כגון: בית חינוך לילדי עובדים (בית הספר "ביאליק", שהוקם ב-1938, היה בית הספר הראשון שהוקם בחולון), קונסרבטוריון וספרייה ציבורית. בקריה התקיימו הרצאות של חוקרים בכירים ושל מנהיגי היישוב, ונערכו בה מדי שנה בשנה חגיגות האחד במאי.

השכונה נוהלה על-ידי "האגודה השיתופית של קריית-עבודה". אגודה זו הייתה גוף עצמאי שבו ועד שנבחר באספה כללית ושטיפל בענייני הביטחון בשכונה. מועצת הפועלים דאגה לענייני תעסוקה, לרווחת הפועלים, לביטחונם הסוציאלי, וגם להשתלמויות, ללימוד עברית, לסיורים, לפעילויות הסברה, לתרבות ולאמנות לחברי השכונה.

קראו את המידע על השכונה וענו:

לדעתכם, במה בא לידי ביטוי המעשה הציוני והמפעל הציוני בשכונה? _____

מתוך: [אתר עיריית חולון](#)

שכונת עם (1937)

שכונה זו, שממערב לשדרות קוגל, הוקמה בקיץ 1937 על-ידי חברת "שיכון עממי", ומתיישביה היו יוצאי תימן, פולין, עיראק, רוסיה וגרמניה – מרביתם פועלי בניין, עובדי פרדסים ומיישרי חולות, חלקם עולים חדשים וחלקם תושבי תל-אביב שביקשו לשפר את תנאי המגורים הקשים.

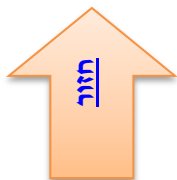
השטח שבו הוקמה השכונה נמצא בין שכונת קריית-עבודה ושכונת גרין, והיה חשש כי הערבים ישתלטו עליו, מה שנתפס כאיום על השכונות היהודיות החדשות שהוקמו באזור. לכן, הייתה בניית השכונה חפוזה (כדי להימנע מהתערבות הבריטים לטובת הערבים במריבה), בוצעה ללא תכנון מקדים, ונעשה שימוש בחומרים זולים ובעלי איכות נמוכה. השכונה יושבה ב-1937 על-ידי למעלה מ-140 משפחות, כולן ממעמד סוציו-אקונומי נמוך: רובן משפחות בני עדות המזרח שבאו מתל-אביב, ומיעוטן משפחות עולים חדשים מאירופה.

חרף החיפזון בבניית השכונה, הוקם בה במהרה ועד שאמור היה לנהל את ענייניה, ובראש ובראשונה את ענייני הביטחון. ועד השכונה החל לפעול בתחומי הביטחון, החינוך, התרבות, תשתיות המים והתברואה, אך בשל מצבם הכלכלי הקשה, רוב תושבי השכונה לא שילמו דמי ועד, ולכן מרבית הנושאים הבסיסיים לא טופלו. כיוון שלא היו בשכונה מים זורמים ואף לא באר, נאלצו התושבים להביא מים מהשכונות הסמוכות, שכונת גרין וקריית-עבודה. כמו כן, משום שלא היו בשכונה מבני ציבור רבים ואף לא בית-ספר, נאלצו התושבים לשלוח את ילדיהם ללמוד בבתי החינוך לילדי עובדים של קריית-עבודה הסמוכה, שהייתה שונה מאוד ברוחה ובצביונה משכונת עם. הדבר גרם למתיחות בין תושבי שתי השכונות בשנותיהן הראשונות.

קראו את המידע על השכונה וענו:

לדעתכם, במה בא לידי ביטוי המעשה הציוני והמפעל הציוני בשכונה? _____

מתוך: [אתר עיריית חולון](#)

בעקבות ראשונים ולוחמים (6)

תשובות למורה

פארק הנוער (תל-א-ריש)

1. ינואר 1948, ע"י הערבים, כדי לספק תצפית ומיגון טובים יותר.
2. תל-אריש היה כפר ערבי ששכן על הגבעה. הרצף: יפו, תל-א-ריש, יאזור, בית דגין, רמלה.
3. א. כ-300 מ'.
- ב. עד 1948 יחסי השכנות היו טובים, למרות ניסיונות של חברי כנופיות ערביות לתקוף מתוך הכפר.
4. החל מסוף מאי 1948. פרטים נוספים: [דרך ביטחון](#).
5. גבעתי, קרייתי, אלכסנדרוני.
6. נקודה גבוהה, צופה על כל מרחב יפו-ת"א.
7. כן. בית באר בפארק – מערבית לתצפית, בית בצומת הרחובות הלוחמים והמצודה, ברחוב התאנה.
8. אחריות למולדת – התגייסות של צעירים על-אף שטרם הייתה מדינה טרם הייתה חובה חוקית של גיוס, אחריות אישית לתרום ולהתגייס. אחריות כלפי החברים בקרב – עזרה לפצועים ועוד.

שכונת גרין

1. א. עצי פיקוס. לא – בסמל חולון מופיעה שקמה.
- ב. השקמה הייתה העץ הנפוץ שגדל בחולות.
- הפיקוס והשקמה דומים והם מאותה משפחה.
- החולות מאפיינים את מישור החוף, מכאן גם נגזר שמה של חולון- עיר שקמה על החולות.
2. רחוב רחבעם זאבי. שם הייתה ה"חירבה" – עמדה ערבית שממנה ירו על שכונת גרין.
3. להצטלם.
4. שלמה גרין. מייסד השכונה הראשונה של חולון.
5. א. מפאת קשיים כלכליים להקים שני מוסדות נפרדים.
- ב. 1936. אברהם אבינו.

6. שם המאכל – "בוריק": בצק פילו ממולא בביצה או בתפו"א.

7. המפקדה האזורית בזמן מלחמת השחרור.

8. באר המים הראשונה, והפעילה עדיין, של חולון.

שכונת עם

1.א. חברת "המשקם" מספקת תעסוקה לבעלי מוגבלויות שונות.

ב. החברה דואגת למוגבלים ומאפשרת להם להיות אנשים יצרניים.

2.א. מרכז הנוער "הפוך על הפוך".

ב. החברה דואגת גם לבני נוער בסיכון ומסייעת להם.

3.א. יצחק שדה עלה ארצה כחלוץ, הקים את ה"נוודת" – יחידה צבאית להגנת יישובים, ואח"כ את הפלמ"ח, שימש כמפקד בדרגת אלוף במלחמת השחרור.

ב. 650,000.

ג. מצרים, ירדן, סוריה, לבנון, עיראק. כיום יש לנו הסכם שלום עם מצרים ועם ירדן.

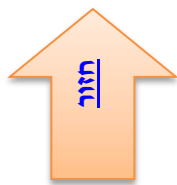
ה. אצ"ל – ארגון צבאי לאומי. ארגון מחתרת יהודי בתקופת המנדט הבריטי. מנחם בגין.

ו. הלח"י – לוחמי חירות ישראל. ארגון מחתרת יהודי בתקופת המנדט הבריטי. יצחק שמיר.

ז. משטר הצנע – משטר כלכלי ששרר בארץ בשנותיה הראשונות. רצו לחלק את המעט שהיה בין כולם.

ח. יהודה ושומרון, הגולן.

4.א. קיבוץ, מושב עובדים, עיירת פיתוח, מעברה, היאחזות נח"ל, יישוב משלט, חוות גדני"ע, משק פועלות, כפר עבודה, התנחלות, עיר, כפר תעשייה, מושב פועלים, יישוב קהילתי, מושב שיתופי, מרכז אזורי, מצפה, כפר, מושבה, עיירה.

מעגל השל"ח (7)

מהו מעגל השל"ח?

דיון במסר הערכי

המסר הערכי : באחריותי לתרום את חלקי להמשך "המעשה הציוני"

כללי השיחה

- א. שיחה במעגל.
- ב. דיבור ברשות.
- ג. משפט קצר.
- ד. הקשבה.
- ה. תגובה עניינית ולא שיפוטית.

שאלות מנחות

1. מה למדנו היום שהיה חדש עבורך?
2. במה בא לידי ביטוי המעשה הציוני לאור הפעילות ביש"מ?

חשוב להתמקד בכמה היבטים:

- א. המאבק על הדרכים ועל מקומות היישוב בימי טרום המדינה – תושבי השכונות הראשונות של חולון היו שותפים במאבקים אלו.
- ב. הקמת השכונות והעיר חולון כחלק מפיתוח הארץ ומיישובה (להנחות את התלמידים למקורות מידע ולמשימה "השכונות בחולון והמפעל הציוני (5)").
3. בראש הסמל של העיר חולון, חקוקה הכתובת "אף-על-פי-כן ולמרות הכול", שנלקחה מתוך השיר "ארץ ישראל" מאת המשורר דוד שמעוני. לאור מה שלמדנו ושראינו היום, מה לדעתכם מבטא משפט זה? מה אתם יכולים ללמוד ממשפט זה על עצמכם?

למורה: המשפט "אף-על-פי-כן ולמרות הכול" הוא ביטוי להחלטתם הנחושה של התושבים הראשונים להקים בחולות עיר ואם בישראל, על-אף הקשיים שהיו בימים ההם: מאורעות הדמים, העדר עבודה ומקורות פרנסה, הבדידות והמצוקות הכלכליות.

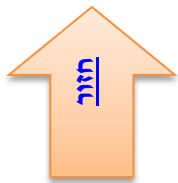
4. מהו בעיניך מעשה ציוני היום?

5. במשך השנים, השכונות הראשונות התאגדו והיו לעיר. במה מייצגת העיר שצמחה את המשך המעשה הציוני, העשייה ציונית, היום (גם בהתייחס לדברים שראו במהלך המסלול)?

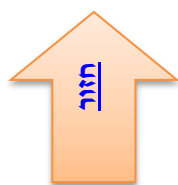
- חשוב להדגיש שמעשה ציוני חורג מתחום הערכים של התיישבות חקלאית ושל עבודת אדמה – כפי שהיה בראשית ימיה של התנועה הציונית, וודאי גם לאחר שקמה מדינת ישראל. יש ערך חשוב לעשייה ציונית בתחומים שונים ומגוונים.

נקודות להתייחסות

- א. שימור אתרי מורשת (התייחסות לשלטים הכחולים של המועצה לשימור אתרים).
- ב. אנדרטאות וציונים העוסקים בנושאים שונים בתחום מורשת קרב, מורשת ותרבות, היסטוריה ויוד.
- ג. דאגה לחברה: "בית המשקם", מרכז "הפוך על הפוך".
- ד. "חולון עיר הילדים" – לדוגמה: "גני סיפור". (טיפוח עולם הילד)

1. מהן 5 השכונות הראשונות שהתאחדו והיו לעיר חולון? שכונת גרין, שכונת מולדת, שכונת אגרובנק, שכונת קריית-עבודה ושכונת עם.
2. מהו תל-אריש? כפר ערבי ששכן באזור עד 1948.
3. מי בנה את הפילבוקס ומתי? הערבים בינואר 1948.
4. כיצד מכונה השכונה הסמוכה לאתר הפילבוקס ועל שם מי היא נקראת כך? תל-גיבורים, ע"ש 21 הבחורים שנפלו בקרב תל-א-ריש.
5. לשם מה נסללה "דרך הביטחון"? הייתה זו דרך חלופית שנסללה כדי לעקוף את היישובים הערביים הסמוכים לכביש יפו-ירושלים.
6. אילו עצים גדלים ליד "גן ציפור הנפש"? פיקוסים.
7. איזה עץ מופיע בסמל של חולון ומה הקשר שלו לפיקוס? שקמה, שניהם מאותה משפחה – "הפיקוסיים".
8. מהי ה"חירבה"? עמדה ערבית שממנה ירו על שכונת גרין.
9. מהו שמו של בית הכנסת הראשון שהוקם בחולון? אברהם אבינו.
10. מהו המאכל הפופולרי שקנו בקיוסק? בוריק.
11. מהי "המפקדה" ומה יש שם היום? זוהי המפקדה של חזית חולון, שמוקמה כאן במלחמת העצמאות, והיום יש שם בניין מגורים.
12. מי פעילה מאז ועד היום? באר המים.
13. מי היה מפקד הפלמ"ח? יצחק שדה.
14. אילו ארגונים פעלו לפני קום המדינה ובמאבק להקמתה והוזכרו ביש"מ זה? הפלמ"ח, האצ"ל והלח"י.
15. כשאומרים בחולון "הפוך על הפוך", למה מתכוונים? א. בית קפה. ב. מרכז סיוע וייעוץ לבני נוער. ג. "גן סיפור".
16. איזה פרויקט חברתי המסייע למוגבלים בהכשרתם לעבודה קיים בחולון? "המשקם".
17. מנו לפחות 5 צורות התיישבות בא"י: עיר, קיבוץ, מושב, מושבה, כפר, מצפה, עיירה.
18. מהו המשפט החקוק בסמל העיר חולון? "אף-על-פי-כן ולמרות הכול".

תנ"ך

יהושע טו, נא

יהושע כא, טו

ביבליוגרפיה מומלצת

אהרוני, רמי ועיריית חולון (2008), "גני סיפור בחולון", אוריון.
בת-אדם, סמדר (1994), מחולות לחולון, עיריית חולון.
כץ, נעמי ואהרוני, עמנואל, אתרי ה"הגנה" בחולון, עיריית חולון.
קרישק, אריה (1986), נכתב ברוח – סיפורה של חולון, רשפים.
שוורץ, מיכל ודנון, סמדר (2005), "מכול וחול – התחלות בחולון משנת 1929", עיריית חולון.

קישורים אינטרנטיים נוספים

היסטוריה ותולדות העיר – אתר העיר חולון. באתר סרטון הסבר, תמונות, עדויות ומפות.

תל א-ריש – סרטון על הקרב באתר תולדות

שם העיר ומשמעות הסמל.

חולון – ויקיפדיה.

"דרך ביטחון".

חולון גדולה לילדים.

הקיוסק השכונתי – אתר נוסטלגיה.

גני סיפור

